

Politikai
röpiratok

280

280

2965

MI MENTHETI MEG
AUSZTRIÁT?

2.
(Keleti Kérdések.)

A cumaei sibylla kilencz tekeres könyvvel kínálá meg Lucius Tarquinius Superbus királyt; ez sokalván árakat, a sibylla hármát, meg újra hármát a tűzbe vete, mire aztán a jósök által figyelmeztetett király a hátralevő hármát valamennyinek árán megvevé.

Dr BALLAGI GÉZA.

Azon álláspont, melyet Magyarország a most, oly megdöbbenő sebességgel lefolyt események előtt elfoglalt, kiment a vád alól, mintha magaviseletével pressiót akart volna gyakorolni Ausztria külpolitikájára, vagy mintha a külviszonyokra számítva, többet akart volna az osztrák kormánytól kicsikarni, mint a mennyire méltó joga van.

Az 1859-ki hadjáratnak a mostanihoz majdnem hasonló szerencsétlen kimenetele meggyőzte Ausztriát, hogy addig követett politikája tarthatatlan; s midőn, lehet a szükség, lehet a jobb meggyőződés népei iránt engedményekre bírta, s midőn több elmeélel mint szerencsével oly alkotmányfélét készített némely államférfia, melylyel a nemzeteket boldogithatni vélte: Magyarország a szabadabb mozgás első pillanatait arra használta, hogy ősi alkotmánya visszaállítását követelje, azt ott tekintvén megszakadtnak, hol a törvényhozás két egyenjogu tényezőjének, az országgyűlésnek és koronás királynak együttműködése megszűnt. Magyarország tehát sem többet sem kevesebbet nem kívánt, mint a törvényszerűség minden kellékével bíró 1848-diki törvények visszaállítását.

A művökhöz inkább, mint állameszélyhez ragaszkodó Schmerling-féle kormányférfiak feloszlatták az 1861-diki országgyűlést, mely a magyar nemzet jogérezelmének tolmácsa vala, s elfelejtve az 1859-diki véres cseményeket, melyek Ausztriát a pusztulás szélére sodorták, önhitt mindenhatóságukban elbizakodva, szóval is tagadni merészelték a magyar alkotmány jogfolytonosságát, melyhez a nemzet, mint legszentebb ereklyéjéhez ragaszkodott. Az 1861-ben beköszöntött provisorium évei alatt a nemzet nyugodt türelme s jogai el nem évülhetésében vetett hite fejleszté amaz ugynevezett passivitási politikát, mely a nemzet kényszerült tétlenségének híi kifejezése levén, akkoriban jogosult is vala, de kellettén tul terjesztve, káros következményeit a sajtónak 1865 és 66-ban folytatott hallgatagságában már éreztette.

A jogeljátszás elméletének diestelen hőse, Schmerling lovag megbukott s vele a majdnem hasonérzelmű Forgách-es Zichy-féle magyar kormányférfiak. A lajtántuli népek, csekély fogalmával birván az alkotmányosságnak, lényegével keveset gondoltak s beérték a formákkal, melyekkel Schmerling ajándékozta volt meg, benne és személyében gondolván biztosítottnak alkotmányukat. De midőn reményeikben megcsalatra, be kezdték látni, hogy Schmerling februári alkotmánya, mely a birodalom nagyobb részét ki nem elégíté, csak alkotmányosan fölpiperézett absolutismus, ők is elejték az ünnepeelt államférfiut és örömmel fogadták a septemberi manifestumot, mely látszólag Magyarországnak akarván kedvezni, részökre is valódi alkotmányosságot ígért biztosítani.

Ausztria sorsának ha nem is eldöntése, de jobbra térése magyar kormányférfiak kezére bízott. — A történelem csak igen kevés valóban eszélyes, nagy conceptióju magyar államférfiuról tesz említést — és, fájdalom az 1860-tól 66-ig kormányra került férfiak nem tartoznak e ritka kivételek sorába. Soha szebb feladat kormánynak nem jutott, soha nagyobb reményt nem kapcsoltak megoldásához; de soha gyarlóbban meg nem oldatott e feladat. Az annyiszor megcsalattott nemzet bizalommal fordult azon férfiakhoz, kiket — habár reménye szerint ideiglen és csak átmenettil — a kormány élén látott; a független magyar sajtó oly támogatást anticipált neki, melylyel szigoru pártszempontból talán csak felelős magyar miniszterium iránt viseltethetett volna; a nemzet rokonszenvet mutatott a fejedelem iránt, kinek sokat változtatott kormányai alatt századok óta tán legtöbbet szenvedett; azt lehet mondani a légben volt a békülési szellem, az egyezkedési hangulat — s néhány elfogult férfiu agyrémes képzeletekhez való makacs ragaszkodása mind ezt eljátszotta.

Avvagy nem el- és kijátszása-e a nemzet bizalmának, midőn a septemberi manifestum s a fejedelem budai utja után ki nem elégítő trónbeszéddel nyitattják meg az 1865—6-diki magyar országgyűlést? s nem kijátszása-e a nemzet legszebb reményeinek, midőn az 1865-diki országgyűlés első

komoly és határozott, de szintoly engesztelékeny mint loyális fölíratára mereven tagadó királyi választ fogalmaznak, elhittetvén a fejedelemmel, hogy jogaiból enged, vagy hatalma megcsorbul, ha kielégíti e sokat szenvedett nemzetet? mint-ha nem a nemzetek lelkesedésében, áldozatkészségében s jólét által teremtett erejében, hanem sok százezer szuronyban s néhány elvakult kormányférfiu korlátlan uralkodásában rejlenék az államok hatalma, a trónok biztossága. És nem ép oly eszélytelen mint vakmerő meghiusítása-e a nemzet legjogosultabb reményeinek, midőn a ki nem elégitő leiratra készült második, sürgető ugyan, de szintoly loyális fölíratot válasz nélkül hagyják, és elbizakodva az önkényuralom hatalmával gyűjtött hadsereg félmilliónyi szuronyaiban, és támaszkodva köteleességszerű bátorságára — de lelkesedésére nem — fölösztatják az országgyűlést oly válság közepett, melynek nagyságáról Európának igen, de Ausztriának, úgy látszik, fogalma nem volt?

A septembéri manifestum felfüggesztette Lajtán túl az alkotmányt, az 1865—6-diki magyar országgyűlés pedig nem törvényes alapon egybelűva, csak alkudozott még a koronával a törvényes állapot helyreállítása fölött; tényleg tehát absolut uralom folyt egész Ausztriában. És talán ebben találhatni a mentséget a magyar országgyűlésre nézve azon vád ellenében, hogy nem emelkedett európai szempontra és semmit sem tett, mi akár az országot, akár a birodalmat biztosította volna a bekövetkezendő eshetőségek ellen. Nehezítette továbbá az országgyűlés állását, hogy Ausztria két ellensége közül az egyik, Olaszország iránt voltaképen rokonszenvvel kellett viseltetnie, mert ott egy nemzetet látott, mely lerázva többnyire önkényesen uralkodó fejedelmei nyögét, a haladás zászlója alatt, a szabadságért lelkesedik, nemzeti függetlenségre törekszik s egyik oly tartományra áhítozik, melynek összes lakossága egyesülni akarván Olaszországgal, oly szerződések által van Ausztriához kötve, melyek nagy része rég elvesztette érvényét. E nézetben megerősíthette az országgyűlés egyes tagjait azon tudat is, hogy Ausztria a most átengedett tartomány egy részét már 1859-ben sem tudta megvédeni, s hogy Velenceze birtoklása óriási áldozatokba került a monarchiának és összes népeinek, melyek a

puszta birtoklás tudatával s egy nemzetrészt elégedetlenségével drágán voltak megfizetve.

Ausztria másik ellenségének, Poroszországnak követelései merően távol állottak Magyarország érdekeitől. A Poroszország és Ausztria közötti villongásban hazánk pusztán német szövetségi kérdést láthatott, melynek mikénti megoldásában se szava, de beavatkozásra hajlama sincs -- és Poroszország elleni fegyverfogásra legfeljebb a *pragmatica sanctio* alapján lehetett volna kötelezve, melynek értelmében a birodalom összes területét Magyarország megvédeni köteles; de a *pragmatica sanctio* még csak kiindulási pontul lőn elfogadva s míg az egy részről, a törvényes állapot helyreállítása által ténynyé nem vált, a hatalom által jogaitól megfosztott másik rész kötelességei teljesítésére alig ha szorítható.

Mindamellett — mondhatnák némelyek — az országgyűlés, mely annyi törvénytelen ségen tultette magát, hogy törvényes helyzetbe tereljen kormányt és országot, tulthette volna magát most is a szörszálhasogató scrupulositáson, és, tekintetbe véve a birodalom veszélyes helyzetét, tekintetbe véve az ország szükségzeit, mondhatott volna egy nagy szót, melynek kiejtése csak neki, mint az összes birodalom egyedül üléselő törvényhozó testületének volt lehetséges. Kimondhatta volna tanácsképen, hogy Ausztria, engedve az olasz nemzet óhajainak s szemmel tartva birodalma érdekeit, mondjon le e makacsul birtokolt tartományról, szabadítsa föl népeit meddő áldozatok alól, gondoskodják kárpótlásról akár pénzben (mi helyesebb volt volna) akár más jogsértés nélkül megszereshető tartományokban, elégítse ki a nemzetet és összes népeit s ez alapon kész Magyarország országgyűlése törvényhozói hatalmánál fogva megszavazni a háborui segélyt pénzben és katonában, kikötve magának, hogy ez új áldozatok árán megkapja mind azt politikai jogokban, mire a *pragmatica sanctio* s az 1848-diki törvények jogosítják. Ily alkudozást vagy, ha meggyőződésével inkább egyezik, tiltakozást a válság előestéjén talán némely más nézet-, illetőleg más országbeliek nem találták volna nemes és nagylelkű dolognak; de oly nemzet képviselői, mely reményeiben annyiszor csalódott, jogaitól annyiszor elesett, bizalmában annyiszor

is nyujt tanúságot. De népek és nemzetek többé le nem tűnnek a világ határáról, a nemzetek érdekei örökkévalók, nekik elévülhetlen jogaik vannak.

Ilyen, szerződéses által az osztrák birodalomhoz csatolt, s mert legifjabb, tán legerőteljesebb nemzet a magyar, s Magyarországnak joga van, sőt kötelessége követelni, hogy megadassék neki mind az, mit nyugalma, meglegedése, jóléte kíván.

Magyarország, mely sorsát önkényt kötötte a Habsburg-dynastiához, ha a köteléket, mely e vesztének rohanó birodalomhoz láncsolja, szét nem akarja tépni, köteles felszólalni és legjobb meggyőződése szerint előadni a módot, mely első sorban sz. István birodalmát, általa pedig az osztrák monarchiát is a végbukástól megóvjá. És ha ily módot tud, joga és kötelessége mind annak foganatosítását követelni, mi e cél elérését lehetővé teszi.

Bármik voltak az okok, melyek a magyar országgyűlést a külesemények mellőzésére birták, ma már ez okok megszűntek. Indokolatlan gyöngédség volna továbbra is ignorálni akarni azt, mi államok és országok sorsára döntő befolyással van: a külföldi constellatiokat. Csak oly hiba volna az ország részéről, ha támaszkodva jogi öntudatára, számba nem akarná venni Ausztria legyőzetését Poroszország által, mint a mily hiba, mondjuk bűn volt a sok, egymást felváltott kormány részéről, hogy ignorálhatni vélte Magyarország jogos követeléseit, csupán azon okból, mert úgy hitte, hogy a népek meglegedésénél biztosabb támaszra számíthat: a fegyverre.

Hiába akarnánk tatarozni romot. Épület, mely alapjaiban megingott, erőssé nem válik az által, ha új tetőt raknak föléje. Ujból kell építenünk. Azon Ausztria, mely a német császárság megszűnése óta 1848-ig, mint absolut uralkodású állam fennállott, nincs többé. A Bach-féle centralisatio, a Schmerlingféle álalkotmányosság, a Belcredi-féle foederalista kaczerkodás mind hiú kísérletek valának, melyek a roskadozó birodalmat támogatni sem birták, nem hogy erősbíthették volna.

Ausztria absolutista, centralista, burokrata és aristokrata egyceduralmi álmaival megszűnt létezni.

Vagy nem lesz többé osztrák monarchia, vagy olyan lesz, mely a szükség pillanatában hasznavetetlen szuronyok helyett népeire támaszkodik; mely a helyett, hogy minden államintézményeit csak a katonádiságnak rendeli alá, első sorban nemzetei nevelésére, mivelésére, gazdagítására és boldogítására fordítja figyelmét; mely a helyett, hogy milliókat öljön meddő burokratikus, senkit ki nem elégitő gépezetre, népei autonom rendelkezésére bizza ügyei legnagyobb részét, és a megtakarítandó összegeket gyümölcsöző beruházásokra fordítja; mely a hadseregbe temetett száz meg száz millió helyett honvédségről gondoskodik s a mibe a cifra montur és örökké tartó harcckészültség került, azt a népnevelésre, a tudományra, a művészetre fordítja. Nem holdkóros álmak ezek. Mind ezen intézmények léteznek, léteznek pedig oly államban, mely csekélyebb területtel, kisebb népességgel, kevesebb adóval, de csekélyebb államadóssággal is, s korán sem pusztá katonai szervezettel, egy hét alatt tönkre tette Ausztria leghatalmasabb seregét.

Egy állam sem létezhetik csak azért, hogy minél nagyobb haderőt fejtsen ki, és hadserege teljes számú kiállítását tekintse legfőbb államcélul. Korunkban többé nem is volna szabad foglaló háborut viselni, és valóban csak a nemzetek folytonos mivelődésén és teljes felszabadulásán múlik, hogy a csupán kormányaikban létező ime hajlamok többé ne érvényesülhessenek. A nagy állandó hadseregek kora is lejárt már, nincs többé szükség reájok, a belől megelégedett államot semmiféle külhatalmasság nem meri megtámadni, mert drága kincsül tekintett szabadságát, kielégítő intézményeit, rendezett társadalmi viszonyait, családját és tüzhelyét megvédeni minden honpolgár kész, s minél kielégítőbbek e viszonyok, annál inkább buzdul védelmőkre minden egyes.

Ezért kívánjuk, hogy Ausztria elégitse ki nemzeteit. Az első lépést, habár keserű kényszerűségből már megtette Vencze átengedésével; de minden oly intézkedés félszeg marad s a birodalom fennállhatását nem biztosítja, mely nem törekszik tökéletes, kiméletlen, a multat irtó reformra.

Ránk nézve a kielégítés első sorban Magyarországot illeti. Az első reformlépés a kormányrendszer gyökeres, végleges, tökéletesen szabadelvű átalakítása.

Nem szükkeblü alkudozást értünk, nem egyes engedmények fukar kicsikartatását. Nem, Magyarországnak nem szabad alkudozni. Az osztrák monarchia szt. István birodalmának teljes kielégítése nélkül többé fenn nem állhat. Magyarországot pedig csak az 1848-diki törvények összes, teljes visszaállítása elégitheti ki. Még a revisiót sem szabad Ausztriának követelni, mert, habár a revisio szükségét Magyarország is elismeri, de revidálni azokat csak saját érdekében, önkielégítésére fogja.

Most egy állam létezéséről van szó.

Ausztria százados bünci által sodortatott oda, hol ma látjuk, a pusztulás határszélére. Magyarország nem áldozhat újra, hogy fennmaradjon a hatalmasság, melynek ő a török hódoltság óta szenvedései legnagyobb részét köszöni. Rendezék be lajtántuli testvéreink sorsukat a mint lehet, mi óhajtjuk, hogy az a legszabadelvűbb alapon történjék. De Magyarország rendezését bizzák reánk s abba semmiféle hivatlan, a nemzet bizalmát nem bíró idegen kormányférfiak bele ne avatkozzanak. Sőt hazánk hivatlanoknak bebizonyult államférfiai se játszuak ott kényük szerinti szerepet. Világossá lett immár, hogy az októberi diplomával restituált magyar udvari kancellaria, bármely jó érzelmű hazafi álljon az élén, nem elégíti ki a nemzetet. Nem elégíti ki pedig nemcsak azért, mert a kancellár többé-kevésbbé mindig csak az osztrák miniszterek bábja s bármennyire magyar szellemű, nekünk kedvező s velünk rokonszenvező kormány álljon is fel Bécsben, valameddig a centralisatio álmáról le nem tesznek, mindig csak szűkebb osztrák szellemben működik az; sőt nem csak azért nem elégíti Magyarországot a kancellariai kormány, mert az a restituálandó 48-diki állapotok szerint törvénytelen, hanem ki nem elégitheti az országot azért sem, mert, mint a tapasztalás bizonyítja, nem vállalkozik e polczra semmiféle oly magyar ember, ki az ország összességének bizodalalmát bírja. Ily férfiu és férfiak csak felelős magyar miniszteriumban találnák helyöket, ezért is elodázhatlan sürgős kötelessége Ausztriának, illetőleg egyik legsürgösebb, de egyszersmind áldásdús föladata a fejedelemnek, hogy az ország legünnepeltebb, független pártbeli férfiak sorából bizzon meg valakit a teljes magyar miniszterium alkotásával.

Csak ha e főkérdésben helyreállt a törvényes állapot, csak akkor lesz megnyerve ama biztos alapon nyugvó kiindulási pont, mely Magyarország kielégítését lehetővé tevén, lehetővé fogja tenni a birodalom fennállásának, a dynastia lételeének biztosítását is.

Teljes magyar miniszteriumot említünk s azt a szó szoros értelmében akarjuk vétetni. Teljes miniszteriumot óhajtunk, melyből a magyar pénzügyi és honvédelmi miniszter se hiányozzék. A pénzügyi ne: mert mihelyt Ausztria összes államköltségeinek főrovata többé nem a hadsereg lesz, rögtön oly tere nyílik a gyümölcsöző beruházásoknak s elannyira előtérbe lép az egyes országok saját belügyeinek állami rendezése, hogy azokba beleszólást egy, már állásánál fogva is centralizálásra hajló birodalmi pénzügyminiszternek alkotmányos szempontból sem engedhetnénk. S nem maradhat el a honvédelmi miniszter sem: mert Ausztria modern állammá változása és Magyarország függetlenségének tényleges helyreállása folytán szt. István birodalma azonnal a földrajzi, területi és népességi viszonyainak megfelelő politika gyakorlatába lép, és menten minden foglalási vágytól, mindössze határainak és területi integritásának megvédésére szorítkozik, mi által a hadügy is oly szoros értelemben vett belügygyé válik, hogy azt más, a királynak és az országgyűlésnek felelős magyar honvédelmi miniszteren kívül nem is vezetheti. Ausztriát külügyi politikája és a német szövetséghez való, szintén alaposan reformálandó viszonya más hadügyi politikára kényszeríthetik, de ha a birodalom csakugyan azzá akar lenni, mivé lennie kell, ha fenn akar állni: akkor amugy is le kell tennie minden idegen birtoklási és foglalási vágytól, és szorítkoznia megmaradt területe épségben tartására, erre pedig jól szervezett honvédelmi szerkezet mindenkor elégséges. Sőt az 1848—49-diki magyar s az idej porosz hadjárat korán sem a honvédelmi rendszer ellen bizonyítanak, sőt az osztrák és magyar, habár külön alapon szervezendő védelmi hadsereg nagyon jól együtt is működhetik adandó alkalommal, elég központosítást találván a fejedelem, mint legfőbb hadparancsnok személyében.

Az ország bizalmát bíró férfiakból alakult magyar miniszterium, támogatva a közvetlen választás útján alakult

képviselőház által, és fölmentve a küzdelem alól, melylyel Bécs hagyományos politikája Magyarország minden haladói törekvései ellen tört, — támogatva tehát a fejedelem jóakarata és népei kielégítését czélzó őszinte hajlamai által: ez oly tényező, mely valamennyi függő bel- és külkérdéseink üdvös és könnyű megoldását előre is biztosítja. Főösleges tehát részletekbe bocsátkozni akár a municipiumok mikénti helyreállítása, akár jövődöbeli működési körük vagy egyéb főfontosságú ügyeink mikénti elintézése fölött. Legyen meg a miniszterium, mint az őszintén szabadelvű kormány, az országgyűlés, mint a nemzet akaratának hű képviselője, engedje a fejedelem mindkettőt szabadon működni s az annyi törpeszellemű kísérletek és korlátolt államférfiak által a birodalom és országok kárára annyiszor meghiusult végszervezkedés sikerülni fog és a megelégedett, erős és boldog sz. István birodalma mellett a monarchia is meg lesz óva az 1866-diki-akhoz hasonló csapásoktól!

* * *

És ha az olvasó kérdi, minek volt mindezt ismételve elmondani, mit 1860 óta annyiszor és annyiféleképen már elmondtak? — arra rövid és egyszerű válaszuk csak az: hogy, nagyobb súlyt nem tulajdonítva az itt-ott elmondott, valamenyire mégis új, legalább a szokottól kissé eltérő eszméknek, szükségesnek tartottuk azt összefoglalva épen most elmondani, elmondani annál inkább, mert összes sajtónk részint még a passivitas nyüge, részint a pártszellem fegyelme alatt állván, nem látja eljötnnek a pillanatot határozott, leplezetlen nyilatkozatra, holott szerintünk már kong az éjféli óra, melyben, ha föl nem ébredünk, Magyarország hanyatlásával, több hajnal nem virrad Ausztriára.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

PEST, 1866.

EGGENBERGER FERD.

AKAD. KÖNYVKERESKÉSEK.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

